

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціально-гуманітарних технологій та менеджменту
Кафедра психології, педагогіки та соціології

Затверджено
Науково-методичною радою Університету,
протокол від «20» 06 2023 № 8

Голова НМР Іван Шемелинець

Робоча програма

навчальної дисципліни

«Психосоматика»

для підготовки здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня

денної та заочної форм навчання

галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

спеціальність 053 «Психологія»

освітньо-професійна програма «Психологія. Психологія бізнесу»

статус дисципліни: вибіркова

Ірпінь 2023

Робоча програма навчальної дисципліни «Психосоматика» для підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальності 053 «Психологія», складена на основі освітньо-професійної програми «Психологія. Психологія бізнесу», затвердженої Вченою радою Університету 26 квітня 2021 року, протокол №5.

Укладач:

Л.М. Клевець, к. псих. н., доцент
кафедри психології, педагогіки та
соціології

Гарант освітньої програми:

Романюк Л.В., д. псих. наук,
професор, професор кафедри
психології, соціології та педагогіки

Робочу програму навчальної дисципліни розглянуто та схвалено кафедрою психології, педагогіки та соціології, протокол від «07» червня 2023, № 16

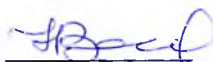
Завідувач кафедри

І.О. Петухова, к.пед.н., доцент

Розглянуто і схвалено вченою радою факультету соціально-гуманітарних технологій та менеджменту, протокол від «8» червня 2023, №14

Голова Вченої ради
факультету соціально-гуманітарних
технологій та менеджменту

Н. І. Зикун, д. н. із соц. ком.,
професор

Завідувач навчально-
методичного відділу

І.В. Качур, к. біол. н., доцент

Реєстраційний № _____

Зміст

1. Передмова.....	4
2. Опис навчальної дисципліни	5
2.1. Компетентності і результати навчання.....	5
2.2. Пререквізити та постреквізити вивчення дисципліни.....	5
2.3. Структура навчальної дисципліни.....	6
2.4. Рейтинг-план.....	7
2.5. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення.....	8
3. Програма навчальної дисципліни	9
4. Критерії оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів вищої освіти	14
5. Засоби діагностики результатів навчання.....	17
6. Форми та питання поточного та підсумкового контролю.....	17
7. Рекомендована література	21
8. Лист оновлення та перезатвердження робочої програми навчальної дисципліни.....	21

ПЕРЕДМОВА

Навчальна дисципліна «Психосоматика» відноситься до навчальних дисциплін вибіркового блоку підготовки здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня зі спеціальності 053 Психологія ОПП «Психологія. Психологія бізнесу», характеризується тісними міждисциплінарними зв'язками із неврологією, патопсихологією, психіатрією, нейрофізіологією, загальною психологією, клінічною та реабілітаційною психологією та багатьма іншими галузями психологічних і медичних знань. Формування психосоматичних розладів особистості відбувається під впливом соціально-економічних, морально-психологічних, соціально-психологічних та індивідуально-психологічних чинників. Серед цих чинників у наш час слід особливо відзначити посилення соціального розшарування суспільства, невідповідність соціальних інститутів до забезпечення успішної соціалізації особистості в умовах трансформації суспільства, дефіцит засобів і технологій розвитку соціальних служб, орієнтованих на створення умов для самореалізації кожної людини, низький рівень психологічної культури більшості населення, зокрема недостатній рівень професійної компетентності тих фахівців, які покликані надавати допомогу особистостям із психосоматичними хворобами, а також забезпечувати методи профілактики психосоматичних розладів особистості.

Робоча програма складена з урахуванням сучасних теоретичних та практичних вимог до знань, умінь і навичок, необхідних майбутнім психологам при наданні психологічної допомоги особистостям із психосоматичними розладами, які починаються з оцінки психічного стану пацієнта, а отже, з основ практичного застосування знань з діагностики та корекції її складової частини – внутрішньої картини хвороби, а також розуміння психологічних механізмів психосоматичних порушень. У навчальній програмі використано новий підхід до викладання дисципліни: об'єднано в єдиний комплекс складових частин основи аналізу психологічних механізмів психічних порушень, психологію аномального розвитку, психологію поведінки відхилення, психологічний супровід діагностичного та терапевтичного процесу, основи психологічного впливу в клініці з висвітленням та засвоєнням останніх досягнень психологічної діагностики психосоматичних розладів, класифікації патологічних симптомів і синдромів хвороб. Особлива увага приділяється збереженню наступності між діагностикою і корекцією соматичних розладів та медичними дисциплінами, в тому числі психіатрією, неврологією, терапією, деонтологією.

Мета навчальної дисципліни: здійснення теоретичної та практичної підготовки конкурентноспроможних фахівців, які здатні ефективно виконувати професійну діяльність у взаємодії людини з навколишнім середовищем; введення студентів в коло проблем, які стосуються природнонаукових основ психології, розуміння і системного вивчення процесів, що протікають на суб'єктивному, нейрофізіологічному і молекулярногенетичному рівнях; навчити студентів використовувати дані природознавства для вирішення завдань фундаментальної і прикладної психології; сформуванню усвідомлення тісного діалектичного зв'язку психічних процесів і мозку, нерозривної єдності структури і функцій. А також, у знайомстві студентів з сучасним розвитком уявлень про фізіологічні механізми (кореляції, закономірності) психічної діяльності та поведінки людини та формування у них умінь використовувати теоретичні і практичні знання при аналізі психологічних даних та науководослідній роботі.

Завданням вивчення дисципліни «Психосоматика» є проведення лекційного курсу, практичних занять та самостійної роботи студентів. Формування природничо-наукової методології аналізу психічних феноменів і поведінки, розуміння психофізіологічних складових психічних процесів і функцій; знайомство з основними етапами науково-теоретичного становлення психосоматики як науки.

Форми організації навчання: денна, заочна, дистанційна.

Методи навчання:

Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності: словесні, наочні, практичні методи; індуктивний та дедуктивний методи; творчі, проблемно-пошукові методи; індивідуально-консультаційна робота під керівництвом викладача, самостійна робота.

Методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності: методи стимулювання інтересу до навчання; методи стимулювання обов'язку та відповідальності.

Методи контролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності: метод усного контролю; письмовий контроль; тестові методи; контрольна перевірка; диференційований залік.

Самостійна робота студента передбачає опанування теоретичного матеріалу з рекомендованої літератури, аналіз сучасних психологічних досліджень. Наведені у програмі питання для самоконтролю покликані зорієнтувати студентів на вивчення методів дослідження психологічних механізмів порушень психічних процесів і патологічних реєстр-синдромів, що спостерігаються при соматичних розладах, а також становитимуть основу при формуванні залікових білетів з курсу «Психосоматика» .

Індивідуально-консультаційна робота здобувача вищої освіти передбачає написання доповідей, есе, підготовку презентацій, рефератів та тези на наукові конференції.

Метою поточного контролю є перевірка у здобувачів вищої освіти рівня набутих на лекціях, семінарських заняттях та шляхом самостійного вивчення програмного матеріалу фахових знань та умінь. Поточний контроль здійснюється персоніфікованим оцінюванням роботи кожного студента.

Максимально можлива оцінка за знання програмного матеріалу дисципліни складає 100 балів.

У поточному контролі знань здобувачів вищої освіти із навчальної дисципліни «Психосоматика» оцінюванню підлягають наступні *обов'язкові елементи*:

1. Системність і активність роботи на семінарських заняттях (у т.ч. і робота в малих групах).
2. Виконання модульних завдань.

Оцінка *системності і активності* роботи на семінарських заняттях передбачає контроль:

- 1) рівня знань, продемонстрованого студентами у їх виступах чи відповідях на семінарських заняттях;
- 2) результатів виконання і захисту контрольних робіт чи інших завдань, винесених на конкретне семінарське заняття.

Формою підсумкового контролю знань є *диференційний залік*.

2. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

.Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 3	Вибіркова	
	Рік підготовки:	
Змістових модулів - 2	1-й	1-й
Загальна кількість годин – 90	Семестр	
	2-й	2-й
	Лекції	
	16 год.	4 год.
	Семінарські	
	14 год.	2 год.
	Самостійна робота	
	58 год.	82 год.
	Індивід.-консультац. робота:	
	2 год.	2 год.
Форма семестрового контролю: диференційований залік		

2.1. КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Компетентності	Результати навчання
Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.	Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.
Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.	Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.
.Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій.	Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження.
Здатність аналізувати та тематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.	Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій.
Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну діяльність відповідно до запиту.	Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

2.2. ПРЕРЕКВІЗИТИ І ПОСТРЕКВІЗИТИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ:

Супутніми для вивчення цієї дисципліни є «Загальна психологія», «Клінічна психологія», «Вікова фізіологія», «Психологія кризи», «Психодіагностика», «Патопсихологія», Наступними для цієї дисципліни буде вивчення предметів «Екстремальна психологія», «Психотерапія», «Психокорекційна практика», «Кризове консультування», «Нейрофізіологія».

2.3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№	Змістові модулі	Кількість годин									
		Денна форма					Заочна форма				
		Лекції	Семінарські заняття	І.К.Р.	С.Р.С	Всього	Лекції	Семінарські заняття	І.К.Р.	С.Р.С	Всього
Модуль I = 1,5 зал. кред. (45 год)											
ЗМ I. (т. 1 - 4) Загальні принципи психосоматики. Розлади органів дихання, шлунково-кишкового тракту та харчової поведінки											
T.1	Загальна характеристика психосоматики	2	-	-	9	11	2	-	-	10	12
T.2	Моделі виникнення психосоматичних порушень, порушення харчової поведінки	2	2	-	7	11	-	-	-	11	11
T.3	Шлунково-кишкові захворювання	2	2	-	7	11	-	-	-	11	11
T.4	Психосоматика органів дихання	2	2	-	8	12	-	-	-	11	11
Форма контролю: модульна контрольна робота (за рахунок семінарського заняття – 40 хв.)											
Всього по модулю		8	6	-	31	45	2	-	-	43	45
Модуль II = 1,5 зал. кред. (45 год.)											
ЗМ II. (т.5 – 8) Психосоматика розладів систем організму: СС, ОРС, ЕС, депресія, онкологія											
T.5	Психосоматика серцево-судинної системи	2	2	2	6	12		-	2	10	12
T.6	Психосоматика опорно-рухової системи	2	2	-	7	11	-	-	-	10	10
T.7	Психосоматика ендокринної системи.	2	2	-	7	11	-		-	10	10
T.8	Психовегетативні синдроми. Психосоматичні аспекти депресії. Онкологічні захворювання.	2	2	-	7	11	2	2	-	9	13
Всього по модулю		8	8	2	27	45	2	2	2	39	45
Разом годин з курсу		16	14	2	58	90	4	2	2	82	90

2.4. РЕЙТИНГ-ПЛАН

Денна та заочна форми навчання

Години	Години	Тема	Форма заняття та діяльності (лекція, семінар, самостійна робота здобувача, контрольний захід, підсумкове тестування, індивідуальна робота)	Результати навчання	Години	Години
денна	заоч.	Модуль 1			денна	заоч.
2 0 9	2 0 10	Т.1.Загальна характеристика психосоматики	Лекція Семінарське заняття Самостійна робота	Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.	- - -	- - -
2 2 11	- - 11	Т.2.Моделі виникнення психосоматичних порушень, порушення харчової поведінки	Лекція Семінарське заняття Самостійна робота	Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.	- 4 -	- - -
2 2 7	- - 11	Т.3.Шлунково-кишкові захворювання	Лекція Семінарське заняття Самостійна робота	Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження.	- 4 -	- - -
2 2 8	- - 11	Т.4.Психосоматика органів дихання	Лекція Семінарське заняття Самостійна робота Проміжний модульний контроль	Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження.	- 4 2	- - -
			Самостійна робота			10
45	45	Усього за модуль 1			14	10
		Модуль 2				
2 2 2 6	- - 2 10	Т.5.Психосоматика серцево-судинної системи	Лекція Семінарське заняття Індивідуально-консультаційна робота Самостійна робота	Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій.	- 4 3 -	- - 8 -
2 2 7	- - 10	Т.6.Психосоматика опорно-рухової системи	Лекція Семінарське заняття Самостійна робота	Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та	- 4 -	- - -

				індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій.		
2 2 7	- - 10	Т.7.Психосоматика ендокриної системи.	Лекція Семінарське заняття Самостійна робота	Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій.	- 4	- -
2 2 7	2 2 9	Т.8.Психовегетативні синдроми. Психосоматичні аспекти депресії. Онкологічні захворювання.	Лекція Семінарське заняття Самостійна робота Проміжний модульний контроль	Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.	- 4 2	- 5 12
			Самостійна робота			10
Комп'ютерне тестування на платформі дистанційного навчання ДПУ MOODLE					5	5
45	45	Усього за модуль 2			26	40
Підсумковий модульний контроль - диференційований залік					50	
Усього за курсом					100	

2.5. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Мультимедійний супровід.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ № 1. ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ПСИХОСОМАТИКИ. РОЗЛАДИ ОРГАНІВ ДИХАННЯ, ШЛУНКОВО-КИШКОВОГО ТРАКТУ ТА ХАРЧОВОЇ ПОВЕДІНКИ

Т.1 .Загальна характеристика психосоматики

План лекційного заняття

1. Загальна характеристика психосоматики.
2. Функціональні синдроми.
3. Психосоматози.

План семінарського заняття

1. Загальна характеристика терміну "психосоматика"
2. Структура "Функціонального синдрому".
3. Розкрити поняття "Психосоматози"
4. Чинники патогенезу "психосоматичних" розладів.

План самостійної роботи здобувача вищої освіти

1. Опишіть ефеторний шлях виходу на периферію.
2. Опишіть зв'язок «схильність – особистість – ситуація».
3. Опишіть взаємодіючі між собою фактори психосоматичних захворювань.

Перелік питань для самоконтролю

1. Розкрити поняття та навести приклади "Конверсійних симптомів".
2. Що мають на увазі під терміном "психосоматика"?
3. Історія сучасної психосоматичної медицини починається з....?
4. Що є центром тяжкості психосоматичного страждання?
5. Опишіть психоаналітичну концепцію З. Фрейда

Рекомендована література:

Основна: [1,4]

Допоміжна: [3,7]

Інформ. ресурси Інтернет: [1-3]

Міжнародні видання: [1-2]

Т.2.Моделі виникнення психосоматичних порушень, порушення харчової поведінки

План лекційного заняття

1. Характеріологічно орієнтовані напрямки та типології особистості.
2. Психоаналітичні концепції.
3. Інтегративні моделі
4. Нейрофізіологічний напрямок.
5. Психоендокринний та психоімунний напрямок.
6. Психосоматика харчової поведінки.
7. Ожиріння. Психотерапія.
8. Нервова анорексія. Психотерапія.
9. Булімія. Психотерапія.

План семінарського заняття

1. Розлади харчової поведінки: нервова анорексія, булімія.
2. Психоендокринний та психоімунний напрямок досліджень.
3. Психотерапія: ожиріння, анорексії, булімії.
4. Поради психотерапевта на незахищені, порушені стосунки з матір'ю дорослим пацієнтам.

План самостійної роботи здобувача вищої освіти

2. Поясніть поняття "соціальна дезадаптація"
3. Поясніть поняття "Ворожість концепції. "
6. Поясніть поняття "Інтеграційні моделі."
7. Поясніть поняття "Нейрофізіологічний напрям"
8. Поясніть поняття "Психоаналітичні концепції"

Перелік питань для самоконтролю

1. Розкрити “концепцію алекситимії”
2. Пояснити тип поведінки немовляти на незахищені, порушені стосунки з матір'ю.
3. Причини ожиріння.
4. Опишіть психологічний портрет пацієнта при ожирінні.
5. Опишіть механізм психологічного захисту на кшталт реактивних утворень (гіперкомпенсації).
6. Програма поведінкової психотерапії при ожирінні.
7. Психологічний портрет пацієнта з розладом анорексії.
8. Опишіть атмосферу в сім'ї пацієнта з розладом анорексії.
9. Булімія та чинники її виникнення.

Рекомендована література:

Основна: [1-2]

Допоміжна: [2,5,7]

Інформ. ресурси Інтернет: [1-3]

Міжнародні видання: [1-2]

Т.3.Шлунково-кишкові захворювання

План лекційного заняття

1. Шлунково-кишкові захворювання
2. Психонейрофізіологія шлунково-кишкового тракту
3. Взаємозв'язок емоцій та органу
4. Виразки шлунка та дванадцятипалої кишки

План семінарського заняття

1. Психологічні чинники шлунково-кишкових захворювань.
2. Психотерапія пацієнтів з захворюванням “Виразки шлунка та дванадцятипалої кишки”.

План самостійної роботи здобувача вищої освіти

1. Психологічний портрет пацієнтів з шлунково-кишковими захворюваннями.
2. Психологічні чинники “Виразки шлунка та дванадцятипалої кишки”.
3. Типи виразкових хворих.

Перелік питань для самоконтролю

1. Описати тілесні феномени харчової поведінки та травлення співвідношення з певними емоційними процесами пацієнтів.
2. Описати психологічний портрет видів виразкових хворих.
3. Характеристика “Гіперактивного типу виразкового хворого”.
4. Характеристика “Пасивного виразкового типу”
5. Характеристика “Нормопатичний” виразковий хворий
6. Характеристика «Психосоматичний» виразковий хворий.
7. Характеристика “Соціопатичний” виразковий хворий.
8. Характеристика “Виразковий хворий” з неврозом характеру.
9. Характеристика психічно «здорового» виразкового хворого.

Рекомендована література:

Основна: [3,4]

Допоміжна: [1,4]

Інформ. ресурси Інтернет: [1]

Міжнародні видання: [1-2]

Т.4.Психосоматика органів дихання

План лекційного заняття

1. Хвороби органів дихання.
2. Бронхіальна астма.
3. Синдром гіпервентиляції.

План семінарського заняття

1. Загальна характеристика хвороб органів дихання.
2. Психологічний профіль особистості з захворюванням БА.
3. Психонейрофізіологія БА.

4. Особистісні риси *розвитку синдрому гіпервентиляції*.

План самостійної роботи здобувача вищої освіти

1. Чинники БА.
2. Концепція захисно-приспосувального значення симптому БА.
3. Механізм патогенезу БА.
4. Симптоматична психотерапія розладів органів дихання.

Перелік питань для самоконтролю

1. Особистісні риси розвитку та фіксації дихальних порушень по нервово-психічному механізму.
2. Психотерапія.
3. Консультування.
4. Чинники та психотерапія синдрому гіпервентиляції.
5. Завдання психотерапії при істероподібному варіанті бронхіальної астми

Рекомендована література:

Основна: [2-4]

Допоміжна: [6,7]

Інформ. ресурси Інтернет: [1-2]

Міжнародні видання: [1-2]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ № 2. ПСИХОСОМАТИКА РОЗЛАДІВ СИСТЕМ ОРГАНІЗМУ: СС, ОРС, ЕС, ДЕПРЕСІЯ, ОНКОЛОГІЯ

Т.5. Психосоматика серцево-судинної системи

План лекційного заняття

1. Загальна характеристика серцево-судинних захворювань
2. Есенційна гіпертонія
3. Ішемічна хвороба серця.
4. Інфаркт міокарду
5. Кардіофобічний невроз
6. Порушення серцевого ритму

План семінарського заняття

1. Загальна характеристика серцево-судинних захворювань. Психосоматичний компонент
2. Особистий профіль хворого на “Есенційну гіпертонію”.
3. Фактори ризику “Інфаркту міокарда”. Особистий профіль.
4. Чинники порушень “серцевого ритму”.

План самостійної роботи здобувача вищої освіти

1. Психотерапія розладів на “Есенційну гіпертонію”
2. Психотерапія інфаркту.
3. Психотерапія “Кардіофобічний невроз.” Методи.

План індивідуально-консультаційної роботи

1. Основний та актуальний конфлікт: фізіологія розладів.
2. Особистий профіль хворого на “Кардіофобічний невроз”
3. Синдром гіперактивності ІХС

Перелік питань для самоконтролю

1. Ішемія серця. Поведінка типу А
2. Особистісний профіль хворих на ІХС. Види синдромів.
3. Чинники. Психонейрофізіологія кардіофобічного неврозу.
4. Психотерапія. Методи.
5. Актуальні та базові концепції.

Рекомендована література:

Основна: [1-4]

Допоміжна: [1,4,7]

Інформ. ресурси Інтернет: [2-3]

Міжнародні видання: [1-2]

Т.6. Психосоматика опорно-рухової системи

План лекційного заняття

1. Загальна характеристика хвороб опорно-рухового апарату
2. Фіброміалгія
3. Ревматоїдний артрит
4. Загальна психотерапія
5. Позитивна психотерапія

План семінарського заняття

1. Описати “Психологічний портрет” хворих на “фіброміалгію”
2. Описати психологічний портрет людини при захворюванні “Ревматоїдний артрит”.
3. Надати характеристику результатів проведених методів діагностики хворих на розлади опорно-рухової системи.

План самостійної роботи здобувача вищої освіти

1. Психонейрофізіологія ревматичних захворювань “Фіброміалгія”
2. Психотерапія при захворюванні “Фіброміалгії”.
3. Психотерапія при захворюванні “Ревматоїдний артрит”.

Перелік питань для самоконтролю

1. Психологічні чинники виникнення ревматичних захворювань “Фіброміалгія”.
2. Психологічні чинники виникнення “Ревматоїдний артрит”
3. Правила психологічних відповідей: тіла, професії, контактів.
4. Психосоматичне значення розладів грудного та поперекового відділів хребта.

Рекомендована література:

Основна: [2,4]

Допоміжна: [2,5,7]

Інформ. ресурси Інтернет: [1-3]

Міжнародні видання: [1-2]

Т.7. Психосоматика ендокриної системи.

План лекційного заняття

1. Гіпотиреоз.
2. Гіпертиреоз.
3. Цукровий діабет.

План семінарського заняття

1. Характеристика “Особистісного профілю” при захворюванні гіпотиреозу
2. Характеристика “Особистісного профілю” при захворюванні гіпертиреозу
3. Характеристика “Особистісного профілю” при захворюванні “Цукровий діабет.”

План самостійної роботи здобувача вищої освіти

1. Симптоми при захворюванні *гіпотиреозу*
2. Симптоми при захворюванні *гіпертиреозу*
3. Симптоми при захворюванні “Цукровий діабет.”

Перелік питань для самоконтролю

1. Гіпотиреоз. Фактори ризику.
2. Психотерапія “Гіпотиреозу”
3. Позитивна психотерапія
4. Психотерапія при захворюванні “Цукровий діабет”: типи I та II.

Рекомендована література:

Основна: [1-3]

Допоміжна: [5,6,7]

Інформ. ресурси Інтернет: [1]

Міжнародні видання: [1-2]

Т.8. Психовегетативні синдроми. Психосоматичні аспекти депресії. Онкологічні захворювання

План лекційного заняття

1. Психовегетативні синдроми.
2. Психосоматичні аспекти депресії.
3. Картина особистості
4. Онкологічні захворювання.
5. Рак молочної залози.

План семінарського заняття

1. Загальна характеристика “Психовегетативних синдромів”.
2. Чинники психовегетативних синдромів.
3. Психосоматичні аспекти депресії.
4. Особистісний профіль “депресивного” хворого
5. Особистісний профіль ризику на “рак молочної залози”

План самостійної роботи здобувача вищої освіти

1. Функціональні сфери прояву депресивного синдрому.
2. Види депресій.
3. Діагностика. Психотерапія депресивного синдрому.
4. Психотерапія при онкологічних захворюваннях.

Перелік питань для самоконтролю

1. Етапи декомпенсації.
2. Загальна характеристика при “Онкологічних захворюваннях”.
3. Психологічні чинники онкологічних захворювань.
4. П'ять етапів розвитку психологічного процесу, що передують виникненню раку по Саймонтоу.
5. «Психологічний профіль онкологічного хворого».
6. П'ять ідеально-типових фаз процесу, які можуть бути пройдені хворим на рак, що описав Kubler-Ross (1974)

Рекомендована література:

Основна: [4]

Допоміжна: [4,7]

Інформ. ресурси Інтернет: [1-3]

Міжнародні видання: [1-2]

4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Загальний розподіл балів, які здобувач вищої освіти може отримати в межах 100-бальної системи оцінювання, повинен включати обов'язкове комп'ютерне тестування на платформі дистанційного навчання ДПУ MOODLE для денної форми навчання (максимально до 5 балів).

Денна форма навчання

Модулі	Модуль 1= 14 бал.				КЗ №1 (2 б.)	Диференційований залік- 50 балів	Загальна оцінка з курсу =M1+M2+диф.зал = 14 +26+ 50 = 100 балів
Теми	T.1	T.2	T.3	T. 4			
Відповідь на семінарському занятті	-	4	4	4			
Самостійна робота							
Модулі	Модуль 2 – (26 балів)				КЗ №2 (2 б.)		
Теми	T.5	T.6	T.7	T.8			
Відповідь на семінарському занятті	4	4	4	4			
Індивідуальна робота	3						
Самостійна робота							
Підсумковий тестовий контроль на платформі дистанційного навчання ДПУ MOODLE	5						

Заочна форма навчання

Модулі	Модуль 1 = 10 бал.				КЗ №1 (12 б.)	Диференційований залік- 50 балів	Загальна оцінка з курсу =M1+M2 +диф. залік = 10+40+ 50 = 100 балів
Теми	T.1	T.2	T.3	T. 4			
Відповідь на семінарському занятті							
Самостійна робота	10						
Модулі	Модуль 2 = 40						
Теми	T.5	T.6	T.7	T.8			
Відповідь на семінарському занятті				8			
Індивідуальна робота	8						
Самостійна робота	10						
Підсумковий тестовий контроль на платформі дистанційного навчання ДПУ MOODLE	5						

Шкала оцінювання роботи здобувачів вищої освіти на семінарських заняттях

Кількість балів		Критерії оцінювання
Денна ф/н	Заочна ф/н	
4	8	Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який у повному обсязі дав відповіді на всі питання. При цьому використовував актуальну наукову термінологію належним чином обґрунтовував свої думки та зробивузагальнені підсумки.
3	5-7	Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який в основному розкрив зміст теоретичних питань. Проте, при висвітленні деяких питань не вистачало достатньої аргументації, допускалися при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.
2	3-4	Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який дав фрагментарні відповіді на теоретичні питання (без аргументації й обґрунтування, підсумків), у відповідях присутні неточності та помилки або відповідь дана лише на окремі питання
1	1-2	Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який дав неправильну відповідь на всі теоретичні питання, допустив істотні помилки, оперував неактуальноюзастарілою інформацією або відповіді на питання відсутні взагалі
0	0	Не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розумієзмісту теоретичних питань та практичних завдань. Не вирішив жодного тестового завдання

Шкала оцінювання індивідуальної роботи здобувачів вищої освіти

К-сть балів		Критерії оцінювання
Денна ф/н	Заочна ф/н	
3	8	Послідовність, логічність написання роботи, а також підготовка презентації та, відповідно, його захист, а також виокремлення з різних джерел основних положень, які структурно об'єднанні, проаналізовані та узагальнені висновками.
2	5-7	Достатній рівень представленої роботи, її теоретичний аналіз, проте без пов'язання результатів із практичною діяльністю психолога.
1	3-4	Достатній рівень представленої роботи, її теоретичний аналіз, підготовлена презентація, що розкриває основні положення, проте здобувач не захистив представлений матеріал
0,5	1-2	Послідовність, логічність написання реферату присутня: відсутня презентація та захист
0	0	Робота відсутня

Шкала оцінювання роботи самостійної роботи здобувачів вищої освіти

Виконання самостійної роботи для денної форми навчання, як правило, оцінюється під час проведення семінарських занять та написання контрольної роботи у вигляді опитування в тому числі за питаннями які виносяться на самостійну роботу.

К-сть балів		Критерії оцінювання
Заочна ф/н		
10		В повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей
7-9		Здобувач вищої освіти всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу

5-6	Здобувач не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом.
2-4	Здобувач поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішив меншість тестових завдань.
1	Не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань. Не вирішив жодного тестового завдання.
0	Завдання не виконано

Критерії оцінювання контрольних робіт

Проведення поточного контрольного заходу є обов'язковим для здобувачів вищої освіти. Такий захід проводиться у вигляді аудиторної комплексної роботи та дозволяє здійснити контроль знань студентів за всіма змістовими модулями. Контрольний захід проводиться у письмовому вигляді і може включати теоретичні питання, розуміння понятійного апарату з навчальної дисципліни, тестові завдання

Формою проміжного та поточного контролю є контрольні роботи

К-сть балів		Критерії оцінювання
Денна ф/н	Заочна ф/н	
2	11-12	В повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу.
1,5	6-10	Здобувач вищої освіти володіє теоретичними засадами досліджуваної теми, проте не здатний навести прикладів
1	2-5	Не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішив меншість тестових завдань.
0,5	1	Володіє навчальним матеріалом але не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань. Не вирішив жодного тестового завдання.
0	0	Робота відсутня

Підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти здійснюється за результатами поточного контролю (від 0 до 50 балів) та диференційного заліку (від 0 до 50 балів). Критерієм успішного проходження здобувачем освіти підсумкового оцінювання є отримання не менше 25 балів за поточний контроль та 25 балів за підсумковий контроль у формі диференційного заліку.

Переведення даних 100-бальної шкали оцінювання в національну шкалу та шкалу за системою ЄКТС здійснюється в такому порядку:

Відповідність підсумкової рейтингової оцінки в балахоцінці за національною шкалою та шкалою ECTS

Сума балів за 100- бальною шкалою	Оцінка в ECTS	Значення оцінки ECTS	Оцінка за національною шкалою	
			Екзамен, курсова робота, практика	Залік
90-100	A	відмінно	відмінно	зараховано
80-89	B	дуже добре	добре	
70-79	C	добре		
60-69	D	задовільно	задовільно	
50-59	E	достатньо		
35-49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	незадовільно	не зараховано
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу		

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є:

- тести;
- доповіді, есе;
- індивідуальні завдання;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- презентації результатів самостійної, індивідуальної роботи та наукових досліджень;
- контрольна робота;
- комп'ютерне тестування на платформі MOODLE ДПУ;
- диференційований залік.

6. ФОРМИ ТА ПИТАННЯ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Оцінювання результатів засвоєння програмного матеріалу з навчальної дисципліни «Психосоматика» передбачає поточний, проміжний та підсумковий форми контролю, які здійснюються на основі накопичувальної бально-рейтингової системи.

Поточний контроль здійснюється протягом семестру під час проведення семінарських занять, при перевірці самостійних робіт та виконанні контрольної роботи і має на меті перевірку рівня засвоєння здобувачами вищої освіти навчального матеріалу з предмета.

При поточному контролі оцінюються наступні результати:

- відповіді на семінарських заняттях; контрольних робіт;
- результати виконання завдань самостійної роботи здобувача, передбачених навчальним планом;
- для змішаної (дистанційної) форми навчання (відповіді під час занять в дистанційному режимі (на форумах, чатах, Zoom, Google Meet, Microsoft Teams тощо));
- результати виконання завдань самостійної роботи здобувача;
- результати виконання інших видів робіт (участь у наукових, науково-практичних конференціях, олімпіадах, підготовка наукової статті).

Проміжний контроль здійснюється у формі контрольного заходу (тест, інтерпретація теоретичного питання; розв'язання практичних ситуацій (кейсів).

З навчальної дисципліни «Психосоматика» передбачено 2 контрольні (модульні) роботи. Здобувачів завчасно інформуються про терміни проведення і зміст контрольної (модульної) роботи. Результат поточного контролю визначається сумарно за всіма складовими поточного контролю.

Підсумковий контроль проводиться у формі диференційованого заліку.

Перелік питань до поточного контролю

1. Загальна характеристика терміну "психосоматика"
2. Структура "Функціонального синдрому".
3. Розкрити поняття "Психосоматози"
4. Чинники патогенезу "психосоматичних" розладів.
5. Розлади харчової поведінки: нервова анорексія, булімія.
6. Психоендокринний та психоімунний напрямок досліджень.
7. Психотерапія: ожиріння, анорексії, булімії.
8. Поради психотерапевта на незахищені, порушені стосунки з матір'ю дорослим пацієнтам.
9. Поясніть тип поведінки немовляти на незахищені, порушені стосунки з матір'ю.
10. Причини ожиріння.
11. Опишіть психологічний портрет пацієнта при ожирінні.
12. Опишіть механізм психологічного захисту на кшталт реактивних утворень (гіперкомпенсації).
13. Психологічні чинники шлунково-кишкових захворювань.
14. Психотерапія пацієнтів з захворюванням "Виразки шлунка та дванадцятипалої кишки".
15. Психологічний портрет пацієнтів з шлунково-кишковими захворюваннями.
16. Психологічні чинники "Виразки шлунка та дванадцятипалої кишки".
17. Типи виразкових хворих.
18. Описати тілесні феномени харчової поведінки та травлення співвідношення з певними емоційними процесами пацієнтів.
19. Загальна характеристика хвороб органів дихання.
20. Психологічний профіль особистості з захворюванням БА.
21. Психонейрофізіологія БА.
22. Особистісні риси розвитку синдрому гіпервентиляції.
23. Чинники БА.
24. Концепція захисно-приспосувального значення симптому БА.
25. Механізм патогенезу БА.
26. Симптоматична психотерапія розладів органів дихання.
27. Особистісні риси розвитку та фіксації дихальних порушень по нервово-психічному механізму.
28. Психотерапія. Консультування БА.
29. Чинники та психотерапія синдрому гіпервентиляції.
30. Завдання психотерапії при істероподібному варіанті бронхіальної астми
31. Загальна характеристика серцево-судинних захворювань. Психосоматичний компонент
32. Особистий профіль хворого на "Есенційну гіпертонію".
33. Фактори ризику "Інфаркту міокарда". Особистистий профіль.
34. Чинники порушень "серцевого ритму".
35. Психотерапія розладів на "Есенційну гіпертонію"
36. Психотерапія інфаркту.
37. Психотерапія "Кардіофобічний невроз." Методи.
38. Основний та актуальний конфлікт: фізіологія розладів.
39. Особистистий профіль хворого на "Кардіофобічний невроз"
40. Синдром гіперактивності ІХС
41. Ішемія серця. Поведінка типу А
42. Особистистий профіль хворих на ІХС. Види синдромів.
43. Чинники. Психонейрофізіологія кардіофобічного неврозу.
44. Психотерапія. Методи.
45. Актуальні та базові концепції Серцево - судиної системи
46. Описати "Психологічний портрет" хворих на "Фіброміалгію"
47. Описати психологічний портрет людини при захворюванні "Ревматоїдний артрит".
48. Надати характеристику результатів проведених методів діагностики хворих на розлади опорно-рухової системи.
49. Психонейрофізіологія ревматичних захворювань "Фіброміалгія"
50. Психотерапія при захворюванні "Фіброміалгії".
51. Психотерапія при захворюванні "Ревматоїдний артрит".
52. Психологічні чинники виникнення ревматичних захворювань "Фіброміалгія".

53. Психологічні чинники виникнення “Ревматоїдний артрит”
54. Правила психологічних відповідей: тіла, професії, контактів.
55. Психосоматичне значення розладів грудного та поперекового відділів хребта.
56. Надати характеристику результатів проведених методів діагностики хворих на розлади опорно-рухової системи.
57. Характеристика “Особистісного профілю” при захворюванні гіпотиреозу
58. Характеристика “Особистісного профілю” при захворюванні гіпертиреозу
59. Характеристика “Особистісного профілю” при захворюванні “Цукровий діабет.”
60. Симптоми при захворюванні гіпотиреозу
61. Симптоми при захворюванні гіпертиреозу
62. Симптоми при захворюванні “Цукровий діабет.”
63. Гіпотиреоз. Фактори ризику.
64. Психотерапія “Гіпотиреозу”
65. Позитивна психотерапія
66. Психотерапія при захворюванні “Цукровий діабет”: типи I та II.
67. Загальна характеристика “Психовегетативних синдромів”.
68. Чинники психовегетативних синдромів.
69. Психосоматичні аспекти депресії.
70. Особистісний профіль “депресивного” хворого
71. Особистісний профіль ризику на “рак молочної залози”
72. Функціональні сфери прояву депресивного синдрому.
73. Види депресій.
74. Діагностика. Психотерапія депресивного синдрому.
75. Психотерапія при онкологічних захворюваннях.
76. Етапи декомпенсації.
77. Загальна характеристика при “Онкологічних захворюваннях”.
78. Психологічні чинники онкологічних захворювань.
79. П'ять етапів розвитку психологічного процесу, що передують виникненню раку по Саймонтоу.
80. «Психологічний профіль онкологічного хворого».

Перелік питань до підсумкового контролю

1. Загальна характеристика психосоматики.
2. Функціональні синдроми психосоматичних розладів.
3. Психосоматози.
4. Характеріологічно орієнтовані напрямки та типології особистості.
5. Психоаналітичні концепції психосоматичних розладів.
6. Інтегративні моделі психосоматичних розладів
7. Нейрофізіологічний напрямок психосоматичних розладів.
8. Психоендокринний та психоімунний напрямки психосоматичних розладів.
9. Психосоматика харчової поведінки.
10. Ожиріння. Психотерапія.
11. Нервова анорексія. Психотерапія.
12. Булімія. Психотерапія.
13. Загальна характеристика “Шлунково-кишкових” захворювань
14. Психонейрофізіологія шлунково-кишкового тракту
15. Взаємозв'язок емоцій та органів шлунково-кишкового тракту.
16. Загальна характеристика хвороби “Виразки шлунка та дванадцятипалої кишки”
17. Хвороби органів дихання.
18. Загальна характеристика хвороби “Бронхіальна астма”.
19. Загальна характеристика “Синдром гіпервентиляції” при захворюваннях дихальної системи.
20. Загальна характеристика серцево-судинних захворювань
21. Загальна характеристика хвороби “Есенційна гіпертонія”
22. Загальна характеристика хвороби “Ішемія серця”.
23. Загальна характеристика хвороби “Інфаркт міокарду”

24. Загальна характеристика хвороби “Кардіофобічний невроз”
25. Загальна характеристика “Порушення серцевого ритму” при захворюванні серцево-судинної системи.
26. Загальна характеристика хвороб опорно-рухового апарату
27. Загальна характеристика хвороби “Фіброміалгія”
28. Загальна характеристика хвороби “Ревматоїдний артрит”
29. Загальна психотерапія хвороб опорно-рухового апарату
30. Позитивна психотерапія хвороб опорно-рухового апарату
31. Загальна характеристика хвороби “Гіпотиреоз”.
32. Загальна характеристика хвороби “Гіпертиреоз”.
33. Загальна характеристика хвороби “Цукровий діабет”.
34. Характеристика “Особистісного профілю” при захворюванні гіпотиреозу
35. Характеристика “Особистісного профілю” при захворюванні гіпертиреозу
36. Характеристика “Особистісного профілю” при захворюванні “Цукровий діабет.”
37. Симптоми при захворюванні гіпотиреозу
38. Симптоми при захворюванні гіпертиреозу
39. Симптоми при захворюванні “Цукровий діабет”
40. Гіпотиреоз. Фактори ризику.
41. Психотерапія “Гіпотиреозу”
42. Загальна характеристика методу “Позитивна психотерапія”
43. Психотерапія при захворюванні “Цукровий діабет”: типи I та II.
35. Загальна характеристика “Психовегетативних синдромів”.
36. Психосоматичні аспекти депресії.
37. Картина особистості депресивного хворого
38. Загальна характеристика “Онкологічних захворювань”.
39. Загальна характеристика захворювання “Рак молочної залози”.
40. Особистісний психологічний профіль хворого на “Рак молочної залози”
41. Функціональні сфери прояву депресивного синдрому.
42. Види депресій.
43. Діагностика. Психотерапія депресивного синдрому.
44. Психотерапія при онкологічних захворюваннях.
45. Психологічні чинники онкологічних захворювань.
46. П'ять етапів розвитку психологічного процесу, що передують виникненню раку по Саймонтону.
47. П'ять ідеально-типових фаз процесу, які можуть бути пройдені хворим на рак, що описав Kubler-Ross (1974)
48. Поради психотерапевта на незахищені, порушені стосунки з матір'ю дорослим пацієнтам при розладах харчової поведінки.
49. Поясніть тип поведінки немовляти на незахищені, порушені стосунки з матір'ю при розладах харчової поведінки.
50. Психоендокринний та психоімунний напрямок досліджень при розладах ендокринної системи.
51. Функціональні сфери прояву депресивного синдрому.
52. «Психологічний профіль онкологічного хворого».
53. Структура “Функціонального синдрому”.
54. Чинники патогенезу “психосоматичних” розладів.
55. Причини ожиріння.
56. Описати тілесні феномени харчової поведінки та травлення співвідношення з певними емоційними процесами пацієнтів.
57. Психонейрофізіологія БА.
58. Психотерапія розладів на “Есенційну гіпертонію”
59. Психотерапія інфаркту.
60. Психотерапія “Кардіофобічного неврозу.” Методи.

7. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Закалик Г. М. Основи клінічної психології : навч. посіб. / Г. М. Закалик, О. В. Войцеховська, Н. М. Шувар. Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2020. 429 с.
2. Еколого-психологічні детермінанти суб'єктивного благополуччя особистості: монографія / Ю. М. Швалб, О. Л. Вернік, О. О. Вовчик-Блакитна, Т. М. Кирпенко, О. В. Павленко, О. В. Рудоміно-Дусятська; за ред. Ю. М. Швалба. Київ Львів : Видавець Вікторія Кундельська, 2021. 234 с. URL: <http://psychology-naes-ua.institute/userfiles/files/Shvalb.pdf>
3. Н. Пезешкіан Психосоматика та тілесно орієнтована психотерапія; У пошуках сенсу. Психотерапія маленькими кроками. Пезешкіан Н. 2019. - с. 280
4. Ханецька Н. В. Психосоматика: теоретико-практичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Н.В.Ханецька. – Хмельницький, 2019. – 123 с.

Допоміжна:

1. Клінічна психологія: навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 2020. 163 с.
2. Медична психологія : підруч.; за заг. ред. докт. мед. наук, проф. І. Д. Спіріної. Дніпро : ЛІРА, 2022. 300 с. URL: <http://surl.li/gwpoz>
3. Лісовенко А.Ф. Медична психологія: методичні рекомендації (для самостійної підготовки здобувачів вищої освіти факультету психології, політології та соціології). Одеса: Фенікс. 2020. 60 с. URL: <http://surl.li/gwpph>
4. Основи медичної психології : конспект лекцій / укладач Т. В. Іванова. Суми : Сумський державний університет, 2022. 275 с. URL: <http://surl.li/gwpor>
5. Психофізіологічні закономірності життєстійкості фахівців соціономічних професій: монографія / О. М. Кокун, В. В. Клименко, О. М. Корніяка та ін.; за ред. О. М. Кокуна. Київ – Львів : Видавець Вікторія Кундельська, 2021. 236 с. . URL: <http://psychology-naes-ua.institute/userfiles/files/Kokun.pdf>
6. Психологія сім'ї: підручник / за ред. В. М. Поліщука. Суми: Університетська книга, 2021. 248 с.
7. Самодетермінація психологічного благополуччя особистості: монографія / Л. З. Сердюк, І. В. Данилюк, В. В. Турбан, О. І. Пенькова, Н. Д. Володарська [та ін.]; за ред. Л. З. Сердюк. Київ – Львів: Видавець Вікторія Кундельська, 2021. 236 с. URL: http://psychology-naes-ua.institute/userfiles/files/Serdjuk_1.pdf

Інформаційні ресурси Інтернет

1. Національна медична бібліотека України. URL : <https://library.gov.ua/>
2. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка Національної академії педагогічних наук України. URL : <http://appspsychology.org.ua/index.php/ua/>
3. Сімейні стосунки: типи сімейних відносин та поради, як налагодити тісний зв'язок з родиною URL : <https://ukr.media/psihologiya/384270/>

Міжнародні видання

1. Psychological journal: URL : <http://www.apsijournal.com/index.php/psyjournal>
2. Англomовний перелік професійних сайтів з різних напрямків психотерапії URL : <http://www.psychotherapy.org/sites-links.htm#sites>.

8. ЛИСТ ОНОВЛЕННЯ ТА ПЕРЕЗАТВЕРДЖЕННЯ РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

РОЗГЛЯНУТО ТА СХВАЛЕНО
на засіданні кафедри психології, педагогіки та соціології
Протокол від _____ 20__ р. № ____.

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри	Підпис гаранта ОП